

Oživenie farského spoločenstva v cirkevných dokumentoch

Anton Fabian

Farnosť patrí medzi základné inštitúcie v organizačnej štruktúre Cirkvi. Jej pôvod siaha na Západe do IV. stor. a na Východe do II. stor. V priebehu storočí možno badať veľké úsilie cirkevného magistéria, zamerané na oživenie farského spoločenstva. V tomto článku sa sústredíme iba na obdobie od Druhého vatikánskeho koncilu (1962-1965) podnes a zalistujeme v 8 dokumentoch.

V šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch nášho storočia sa začalo v niektorých teologických kruhoch pochybovať o význame farnosti. Vedecko-technický pokrok, politické revolúcie, sociálne premeny, pohyb obyvateľstva, vznik veľkých miest a fabrík, priniesli toľko zmien do štýlu a štruktúry života, že farnosť sa javila ako prežitok. Proti takýmto názorom, nie náhodou, na začiatku svojho pontifikátu v r. 1963 poukázal Pavol VI. vo svojom príhovore rímskemu kléru na túto skutočnosť: *„Sme jednoducho presvedčení o tom, že táto starobylá a hodnotná štruktúra farnosti má nezriechnuté a nanajvýš aktuálne poslanie; jej prislúcha vytvárať prvé spoločenstvo kresťanského ľudu; ona zhromažďuje ľud a vovádza do liturgického slávenia; ona chráni a oživuje vieru v ľuďoch našej doby; ona im poskytuje vyučovanie o spásonosnom učení Kristovom; ona uskutočňuje v postoji a v čine pokornú lásku v dobrých a brat-*

ských skutkoch.“¹ Týmito slovami Pavol VI. nielenže sa vyjadril apologeticky, ale aj realisticky vystihol podstatu farského spoločenstva.

Konciloví otcovia sa k tejto téme jasne vyjadrili v dekréte *Christus Dominus*, 1965, (O službe biskupov): „*Spolupracovníkmi biskupa sú obzvlášť farári, ktorým sa zveruje ako duchovným pastierom vo vlastnom zmysle starosť o duše v presne vymedzenej časti diecézy pod jeho právomocou. V tejto starosti o duše nech farári so svojimi pomocníkmi vykonávajú svoje učiteľské, svätiteľské a správčovské poslanie tak, aby sa veriaci a farské pospolitosti naozaj cítili údmi diecézy i celej všeobecnej Cirkvi*“ (CHD 30). Hneď v tom istom článku čítame toto povzbudenie: „*Farári vo svojej funkcii duchovných pastierov nech sa predovšetkým usilujú poznať svoje stádo. A keďže sú služobníkmi všetkých ovečiek, nech napomáhajú rozvoj kresťanského života tak u jednotlivých veriacich, ako aj v rodinách, ďalej v združeniach, najmä v tých, čo sa venujú apoštolátu, a vôbec v celej farskej pospolitosti*“ (CHD 30). Stojí za to, podčiarknuť niektoré slová z prečítaného textu: *nech sa usilujú poznať svoje stádo*, pričom poznať znamená aj porozumieť potrebám farnosti a pochopiť ich. Ďalej sa spomína *napomáhanie rozvoja*: 1) u jednotlivých veriacich, 2) v rodinách, 3) v združeniach, najmä tých čo sa venujú apoštolátu (čo sa dnes nazýva hnutia), 4) v celej farskej pospolitosti. Je teda zjavné ako koncil videl oživenie farského spoločenstva.

Za ďalšie prostriedky oživenia farského spoločenstva ponúka koncil v už spomínanom dekréte *Christus Dominus* zriadenie personálnych farností (študenti, vojaci) a pastoračných cen-

¹ PAVOL VI., *Príhovor rímskemu kléru* 24. júna 1963.

tier. V článku 23 čítame: „*Kde žijú aj veriaci rozličných obradov, nech biskup urobí cieľuprimerané opatrenia v záujme ich duchovných potrieb, či už prostredníctvom kňazov alebo farností dotyčného obradu alebo pomocou biskupského vikára vybaveného primeranými oprávneniami a prípadne aj vysväteného za biskupa; alebo nech funguje on sám ako ordinár rozličných obradov...V podobných okolnostiach sa tak isto treba postarať o inorečových veriacich či už pomocou kňazov alebo farností toho istého jazyka, alebo prostredníctvom biskupského vikára, ktorý dobre ovláda dotyčný jazyk a prípadne prijal biskupskú vysviacku, alebo konečne nejakým iným vhodným spôsobom*“ (CHD 23).

Okrem dekrétu *Christus Dominus* zastavíme sa aj pri dekréte o apoštoláte laikov *Apostolicam actuositatem*, 1965, kde v článku 10 čítame: „*Farnosť je skvelým vzorom vospolného apoštolátu (apostolatus communitarius), lebo spája v jedno všetku ľudskú rozmanitosť, ktorá sa tam nachádza, a zapojuje ju do cirkevnej všeobecnosti. Nech si laici navyknú pracovať vo farnosti v dôvernej jednote so svojimi kňazmi. Nech predkladajú cirkevnej vospolnosti vlastné i svetové problémy a otázky týkajúce sa ľudského spasenia, aby ich spoločne skúmali a riešili. Podľa možnosti nech napomáhajú každé apoštolské a misijné podujatie svojej cirkevnej pospolitosti*“ (AA 10). Aj z toho vidno, že riešiť oživenie farského spoločenstva je možné len vo vzájomnosti a spolupráci a nie v delení sa na jednej strane na hierarchiu, ktorá riadi a dáva pociťovať svoju moc a na ľud, ktorý sa má dať viesť a prijímať prostriedky spásy od kléru. Vidieť to aj z pokračovania článku 10 *Apostolicam actuositatem*: „*Keďže sú laici účastní na kňazskom, prorockom a kráľov-*

skom poslaní Kristovom, majú svoj aktívny podiel na živote a činnosti Cirkvi. V rámci cirkevných pospolitostí ich činnosť je natoľko potrebná, že bez nej by ani apoštolát duchovných pastierov zväčša nemohol dosiahnuť plnú účinnosť. Ved' laici, čo majú naozaj apoštolského ducha podľa vzoru tých mužov a žien, čo pomáhali Pavlovi pri šírení evanjelia (porov. Sk 18,18-26; Rim 16,3), dopĺňujú to, čo chýba ich bratom, a sú na potechu tak duchovným pastierom, ako aj ostatnému veriacemu ľudu (porov. 1 Kor 16,17-18). Udržovaní činnou účasťou na liturgickom živote svojej pospolitosti, starostlivo sa zúčastňujú i na jej apoštolských podujatiach. Privádzajú do Cirkvi ľudí, ktorí sú azda od nej vzdialení. Obetavo spolupracujú na hlásaní slova Božieho najmä vyučovaním katechizmu. Poskytnutím svojich skúseností sa pričiňujú o väčšiu účinnosť dušpastierskej činnosti, ako aj správy cirkevných majetkov“ (AA 10). Ako vidieť z prečítaného textu, spolupráca laikov a kléru sa pomenúva v štyroch oblastiach: 1) v konverzii ľudí, 2) katechizovaní, 3) napomáhaní účinnosti dušpastierstva, 4) v ekonomických záležitostiach.

Spolupráca, ako prostriedok oživenia farského spoločenstva je vyzdvihovaná aj v konštitúcii *Lumen gentium*, 1964, v čl. 33: „Keďže laikom, tak ako všetkým veriacim v Krista, je na základe krstvu a birmovania od Boha zverený apoštolát, majú povinnosť a právo jednotlivo ako aj v združeniach pracovať na tom, aby všetci ľudia na celom svete poznali a prijali Božie posolstvo spásy. Táto povinnosť je ešte naliehavejšia vtedy, keď ľudia iba ich prostredníctvom môžu počuť evanjelium a poznať Ježiša Krista. Činnosť laikov v cirkevných spoločenstvách je taká potrebná, že bez nej apoštolát duchovných pastierov nemô-

že vo väčšine prípadov dosiahnuť svoj plný účinok.“ Tieto slová jasne vyzdvihujú dôležitosť cirkevných hnutí.

Nepopierateľnou skutočnosťou pri oživovaní farského spoločenstva je liturgia. O tom čítame v konštitúcii *Sacrosanctum concilium*, 1963, čl 42, nasledujúce slová: „... načim rozvíjať farský liturgický život a jeho vzťah k biskupovi v zmyslení a činnosti veriacich i duchovenstva. A treba sa pričiniť, aby previtalo vedomie farskej spolupatričnosti, najmä pri spoločnom slávení nedeľnej svätej omše.“ Farnosť je totiž miestom, kde všetci veriaci môžu byť zhromaždení na slávenie nedeľnej Eucharistie. Už sv. Ján Zlatoústý povedal: „Môžeš sa modliť aj doma. Nemôžeš sa však modliť tak ako v kostole, kde sa schádza veľký počet otcov, kde sa jednomyselne vysielá volanie k Bohu... Tu je niečo navyše, totiž svornosť a jednomyselnosť, puto lásky a modlitby kňazov.“² O liturgii ako takej je zaujímavá poznámka v *Sacrosanctum concilium*, čl. 37: „Vo veciach, ktoré sa netýkajú viery ani všeobecného dobra, Cirkev si neželá uložiť prísnu uniformitu, a to ani v liturgii. Naopak: chráni a napomáha dobré vlastnosti a vlohy jednotlivých kmeňov a národov. A čokoľvek nie je v mravoch národov nerozlučne spojené s poverami a bludmi, žičlivo hodnotí a nakoľko môže, zachováva nedotknuté, ba niekedy to pripustí i do samej liturgie, ak sa to zhoduje so zásadami zaručene pravého liturgického ducha.“

Ďalší pohľad na obnovu a oživenie farského spoločenstva nachádzame v dekréte *Ad gentes*, 1965. Ide o zorný uhol misiónársky. V článku 37 sa píše: „Milosť obnovy sa môže vzťahovať v pospolitostiach len vtedy, ak každá farnosť rozšíri obzory

² ZLATOÚSTY Ján, *De incomprehensibili Dei natura seu contra Anomoeos*, 3,6, in SC 28 (PG 48, 725).

lásky až po kraj sveta a venuje podobnú starostlivosť tým, čo sú ďaleko, ako svojim vlastným údom. A tak celá pospolitosť (farnosť) sa modlí, spolupracuje a účinkuje medzi pohanmi prostredníctvom svojich synov a dcér od Boha vyvolených na túto veľmi vznešenú službu.“ Slovo „misia“ pre skutočného kresťana neznamená na prvom mieste úlohu, ktorú treba splniť, ani činnosť, ktorú treba zorganizovať; misia je predovšetkým skúsenosť a zážitok Krista, prítomného tu a teraz, ktorý sa k svetu približuje cez dar ľudí, ktorých si Duch Svätý vyvolil a spôsobil, že ich život je plný významu a čara, odrazom toho nevyčerpatel'ného čara, ktorým pôsobí Kristova osoba na človeka, čo ho spozná a prijme.

Ukážky z koncilových dokumentov týkajúce sa oživenia farského spoločenstva prinášajú teda poznanie, že obnova má v prvomrade charakter kvalitatívny a nie kvantitatívny. Okrem toho koncil prízvukoval spoluprácu laikov a duchovenstva, dialóg, rozvoj hnutí, ako aj liturgický, misionársky a charitatívny aspekt.

Pokročíme teraz o desať rokov, keď v 1975 Pavol VI. vydal apoštolskú exhortáciu *Evangelii nuntiandi*. Vznikla ako ovocie Biskupskej Synody r. 1973. Na nej si synodálni otcovia zo svojej strany pozorne všimli momentálnu situáciu mnohých farností a naliehali na ich obnovu. V záveroch zo synody (*Propositio 11*) čítame: „*Mnohé farnosti v mestských oblastiach alebo na misijných územiach pre nedostatok potrebných materiálnych prostriedkov alebo vysvätených nostieľov úradu, alebo aj na základe ich geografickej rozlohy a zvláštnej situácie niektorých kresťanov (napr. utečencov a vysťahovalcov) nie sú*

v stave splňať svoju úlohu s celou účinnosťou. Aby sa všetky tieto farnosti stali živými kresťanskými spoločenstvami, musia sa dotyčné miestne autority starať o to, aby:

- a) boli farské štruktúry prispôsobené situáciám s veľkou flexibilitou, ktorú umožňuje cirkevné právo predovšetkým podporovaním účasti laikov na pastoračnej zodpovednosti;*
- b) rástli malé bázové spoločenstvá, nazvané aj živé spoločenstvá, v ktorých veriaci vzájomne môžu hlásať Božie slovo a môžu byť činnými v službe a v láske. Tieto spoločenstvá sú v spoločenstve so svojimi pastiermi opravdivými skonkrétne-
niami cirkevného communia a centrami evanjelizácie...“*

Pavol VI. v čl. 58 exhortácie *Evangelii nuntiandi* poukázal celkom jasne na rozdiel medzi spoločenstvami v Cirkvi a sektami. Vymenoval aj kritéria pre ich správne posúdenie. Toto je dôležité vedieť preto, lebo ak oživenie farského spoločenstva sa očakáva od hnutí a malých skupín, tak potom aj pri ich vzniku aj pri ich účinkovaní musia byť niektoré skutočnosti jasne definované. Pavol VI. vymenoval 7 podmienok, ktoré musia byť splnené, aby hnutie bolo cirkevným. Stáva sa ním do takej miery

- dokiaľ budú čerpať svoj pokrm z Božieho slova a nezapletú sa do extrémnych snáh politických skupín alebo ideologických doktrín, ktoré vždy rady zneužívajú najmä ich ľudský potenciál.*
- dokiaľ budú odporovať stále väčšiemu štvaniu proti Cirkvi, aby poskytovali podporu jej nemiestnemu haneniu pod zámenkou čistoty a pravdy.*
- dokiaľ budú pevne začlenené do miestnej cirkevnej obce a súčasne oddané všeobecnej Cirkvi. Tým zabránia tomu, aby*

sa nedívali len sami na seba a nemysleli si, že len oni sú pravou Cirkvou Kristovou, kým ostatnými cirkevnými spoločenstvami by preto pohrdali.

- *dokiaľ budú udržiavať úprimné spojenie s pastiermi, ktorých dal svojej Cirkvi Pán, i s učiteľským úradom, ktorý im zveril Kristov Duch.*
- *dokiaľ si nebudú namýšľať, že len im sa bude hlásať evanjelium, alebo že im samotným patrí úloha hlásať ho, tým menej, že jedine u nich je poklad evanjelia, pričom budú presvedčené, že Cirkev je omnoho viac, a že je v nej veľa rozmanitostí a uznajú, že okrem nich sa Cirkev udržiava a prejavuje aj inými spôsobmi.*
- *dokiaľ budú denne vzrastať v povedomí povinností, v štúdiu náboženstva a v úsilí o misionársku horlivosť voči iným.*
- *dokiaľ budú uznávať, že majú byť vo všetkom otvorené pre všetkých ľudí, a nikdy nebudú naklonené len k určitým skupinám.*

Tieto podmienky sú ako teplomer, pomocou ktorého sa dá zistiť pravosť určitého spoločenstva a jeho prínos k oživeniu farnosti.

Medzi ďalšie dôležité dokumenty cirkevného magistéria patrí apoštolský list Jána Pavla II. *Christifideles laici* (1988) čl. 27, ktorý odporúča angažovanosť vo farnosti. „*Laici musia byť stále viac presvedčení o zvláštnom význame apoštolského zaangažovania sa vo svojej farnosti... Ak je farnosť Cirkvou uprostred domov ľudí, musí byť jej prítomnosť a pôsobnosť hlboko zakorenená do ľudskej spoločnosti a čo najužšie solidárna s jej nádejami a núdzami. Často je spoločenské prostredie predovšetkým v určitých krajinách a oblastiach poznamenané tendenciami rozkladu a procesmi dehumanizácie: človek je strate-*

ny a bez smeru, ale v jeho srdci je stále veľké želanie zažiť a pestovať bratskejšie vzťahy. Odpoveď na to môže dať farnosť, keď na základe živej účasti laikov je verná svojmu pôvodnému povolaniu a poslaniu: byť vo svete „miestom“ spoločenstva veriacich a súčasne „znakom“ a „nástrojom“ povolania všetkých do communia; jedným slovom domom, ktorý je otvorený pre všetkých a je k službám všetkým, alebo ako rád hovorieval pápež Ján XXIII., studňou dedine, pri ktorej si všetci utíšia svoj smäd.“

Vo významnej, misijne zameranej encyklike *Redemptoris Missio*, (1990) čl. 72, Ján Pavol II. píše o hnutiach vo vzťahu k farnosti: *„V Cirkvi sa ponúkajú rôzne druhy služby, funkcií, úradov a foriem, ako privádzať ku kresťanskému spôsobu života. Myslím pritom na novotu, ktorá sa v poslednej dobe objavila vo viacerých cirkvách: na veľký rozvoj cirkevných hnutí, ktoré sa vyznačujú mocnou misionárskou silou. Keď sa tieto hnutia pokorne zapoja do života miestnych cirkví a biskupi a kňazi ich srdečne prijmú do diecéznych a farských štruktúr, budú znamenať pre novú evanjelizáciu a pre misijnú prácu v pravom zmysle slova skutočný Boží dar. Odporúčam ich propagovať a zapájať do činnosti, predovšetkým medzi mládežou, aby dodali kresťanskému životu a evanjelizácii novú silu, pričom treba mať na zreteli mnohorakosť spôsobov združovania a výrazových foriem“.*

V písomnom posolstve, ktorým sa Svätý Otec obrátil k účastníkom svetového kongresu hnutí na Turíce 1998, použil dva výroky. Po prvé: *„Sama Cirkev sa môže v určitom zmysle nazvať hnutím.“* Po druhé: *„Rozmer inštitucionálny a rozmer charizmatický majú jednakú podstatu.“* To znamená, že petrov-

ský a mariánsky princíp volajú jeden po druhom a umožňujú nám zakúšať Cirkev ako udalosť, ktorá nás presahuje a predchádza, a zároveň ako fakt, ktorý nám vychádza v ústrety, ponúka sa našej slobode, čím ju uvádza do pohybu (do hnutia). V Cirkvi teda nejde o protirečenie medzi stránkou subjektívnou a objektívnou, ale o organický vzťah, o jednotu mnohých foriem, ktoré vytvárajú tvár Cirkvi v dejinách.

Medzi dôležité dokumenty cirkevného magistéria patrí aj *Kódex kánonického práva* z r. 1983 a *Katechizmus Katolíckej Cirkvi* z r. 1992. Nebudem ich tu citovať, keďže obidva nepriťahujú nič nové z hľadiska obsahu, ale preberajú spomínanú náuku Druhého vat. koncilu a pokoncilových smerníc. Aj Kódex aj Katechizmus majú však svoju špecifickú systematiku. V Kódexe je teologická náuka Druhého vat. koncilu pretlmočená do právnickej reči a v Katechizme do reči doktrínálnej.

Na záver možno súhrnne povedať, že spomínaných 8 dokumentov cirkevného magistéria podporuje oživenie farského spoločenstva rozličnými formami a hnutiami. Končím slovami Jána Pavla II. z apoštolského listu *Christifideles laici* (1988) čl. 26: „*Všetci musíme znovu vo viere odhaliť pravú tvár farnosti, to znamená to „tajomstvo“ Cirkvi, ktoré v nej pôsobí a je v nej prítomné. Aj keď je dakedy chudobná na členov a na majetky, keď sa geograficky rozprestiera na veľkých územiach, alebo ju takmer nemožno nájsť uprostred husto zaľudnenej a problémami plnej modernej mestskej štvrty, predsa farnosť nepozostáva v prvom rade z nejakej štruktúry, z nejakého územia alebo z nejakej budovy, ale ona je skôr „Božou rodinou, je spoločenstvom bratov, preniknutých jedným Duchom,“ (LG 28) ona*

je „domom farskej rodiny, bratským a pohostinným“ (CT 67), je „spoločenstvom veriacich“ (CIC, kán. 515)